

School for Teachers
Училище за учители

УЧЕНИЧЕСКИЯТ ПАРЛАМЕНТ – МОСТ ЗА ПРЕВЕНЦИЯ НА АГРЕСИЯТА И НАСИЛИЕТО В УЧИЛИЩЕ

Иванка Липчева

*Професионална гимназия по стопанско управление,
администрация и услуги „Атанас Буров“ – Силистра*

Резюме. Агресията при юношите (тийнейджърите) в учебна среда и рефлексията на този проблем върху родители и учители поставят агресивното поведение на преден план като част от проблемите на личностното израстване, успешната адаптация на учениците в училище. Това определя потребността от изследване на особеностите на характера, склонността към агресия и изясняване на причините за нея при новопостъпилите ученици в ПГСУАУ „Ат. Буров“ в началото на всяка учебна година.

Keywords: vocation education, secondary school, adolescent aggression, school violence

Цел

Проучване на особеностите на характера и склонността към агресия на учениците в VIII^{а,б,в} и IX^г клас. Изясняване на причините за склонност към агресия. Изграждане на социални умения и превенция на агресивното поведение на учениците в училище.

От поставената цел произтичат следните задачи, на които ще отговорим в изложението.

- Изследване на типовете характери, към които принадлежат новопостъпилите ученици в училище.
- Проучване на склонността към агресия.
- Изясняване на причините за появата на агресивно поведение.
- Активизиране на дейността на Ученическия парламент при сформирани на екипи от обучители за развиване на социални умения, решаване на конфликти и превенция на агресивно поведение.
- Организиране и провеждане на обучения в паралелковите колективи по подхода „Връстници обучават връстници“.

Социологическото проучване е в основата на изследването ни. Възможностите му (чрез анкета, интервюта, тестове) ни позволяват да изведем по-

требността на учениците от обучение за по-безболезнена адаптация в новата за тях училищна среда, избор на тематика и превенция на агресивно поведение.

В процеса на работа са използвани въпросници за самооценка, тестове за особеностите на характера, склонност към агресия, диаграми, традиционни педагогически методи, интерактивни методи и техники, които дават възможност на учениците да преодолеят бариерите на общуване, да работят в екип, позволяват им да се чувстват значими, емоционално устойчиви, да ги предразположат към себеразкриване, опознаване, споделяне и заедно да решават проблемите без агресия и насилие. С изследването в дълбочина ще проследим отношението към проблема и ще изясним причините за агресивно поведение. Анализа и сравнението като методи ще приложим с цел изграждане на умения за анализиране на ситуации и вземане на решения.

При изследването в генералната съвкупност участват 99 ученици, от които 76 са от VIII клас и 23 ученици от IX^г клас. От изследваните 99 ученици 46 са младежи и 53 девойки.

Всички са на възраст от 14 до 16 години.

При изследването на типовете характери е приложен тест на Айзенк за характерологичните особености на личността.

Данните от диаграмите показват, че най-голям е броят на представителите с особеност на характера от тип 23 – 12 ученици, от които 11 от VIII клас и един от IX^г клас. Тези ученици се отличават с доминиращи черти на екстраверти. Те са позитивни, общителни, активни, инициативни, увличащи се от различни дейности. Умеят да управляват себе си. Честолюбиви. Обичат да бъдат лидери. Притежават организаторски способности.

На второ място се нареждат представителите на тип 32 и тип 31 – 15 ученици, от които 10 са от VIII клас и 5 от IX^г клас. Те са устойчиви и уравновесени. Необходимо е тези ученици да се въвличат активно при решаване на делови въпроси и да се развиват социалните им умения и интелект. Да се привличат за участие в семинари, тренинги, клубове по интереси. На следващо място се нареждат представителите на тип 30 – 8, като от VIII клас са 7 ученици. Характеризират се с емоционална неустойчивост.

От тип 17 са 7 ученици, от които 6 са от VIII клас и 1 от IX^г клас. Те са със силна емоционална нестабилност, възторжени, жизнерадостни, комуникативни. Най-голям е броят им в VIII^б клас – 4. Необходимо е да се обърне внимание на формирането на волевите качества на характера им.

На следващо място се нареждат учениците от тип 30 с 8 представители, от които 7 са от VIII клас и 1 от IX^г клас. Отличават се с емоционална нестабилност. Горди, стремят се да бъдат първи, злопапетни, лидери навсякъде и във всичко. Обичат риска, непреклонни при постигане на целите си. Препоръчително е да се неутрализира озлоблението и да се развива социалният им интелект.

Представители на тип 24 са 6 ученици, от които 3 ученици от VIII^б клас и 3 ученици от IX^г клас. Те са с емоционална устойчивост. Уравновесени. Подредени. Привързват се към малък брой приятели.

Към тип 20 принадлежат 6 ученици, от които по 2 от VIII^{а,б} клас и по 1 от VIII^в и IX^г клас.

Те са емоционално нестабилни, напористи, авторитарни, демонстративни. Да се включват в позитивни социални групи със силен влиятелен лидер.

Тип 29. От този тип са 6 ученици. Те са интроверти с преобладаваща емоционална стабилност. Сурово взискателни към околните: упорити, горди, много честолюбиви, енергични и общителни. Настроението им е често войнствено. Крийт неуспехите си. При тях взаимоотношенията трябва да се изграждат на основата на уважение и взискателност.

Учениците от тип 9 са емоционално нестабилни, жизнерадостни, активни. От този тип 3 са от VIII^б клас и 3 от IX^г клас. Енергията им да се насочи към полезна работа и осмисляне на свободното време; да се включат в група със силен лидер.

На следващо място с 5 представители са учениците от тип 25 – 3 от VIII^в клас и 2 от IX^г клас. Те са активни, понякога избухливи, понякога весели. Често спокойно безразлични. В социалните контакти са пасивни. Да се изберат подходящи индивидуални занимания.

Тип 4, тип 6, тип 28 по темперамент са меланхолици. Те са неспокойни, неуверени в себе си, напрегнати, необщителни, лесно драматизират ситуации, не вярват достатъчно на силите си, не обичат много хора около себе си, зависими от близките си при вземане на принципни решения.

Представителите на тип 11 по темперамент са сангвиници. Те са артистични, общителни, повърхностни, благородни, честолюбиви. Да се включат в различни форми на работа по интереси.

При анализиране на изследваната група по темперамент се установи, че 45 ученици са холерици. На следващото място по темперамент се нареждат сангвиниците – 34, следвани от флегматиците и меланхолиците. Вниманието на екипите бе насочено към групата на холериците и меланхолиците. Работата на екипите от УП, педагог, съветник и обществения възпитател се насочи към тези ученици. Те са представители на тип 4, 6, 7, 14, 15, 16, 18, 20, 25, 27, 28 и 29. Разработена бе програма за развиване на ключови социални умения. Обучени бяха 5 екипа, които работиха със сформираните групи. В работата си обучителните екипи приложиха разнообразни интерактивни методи и техники – асоциативен облак, решаване на казуси, ролеви игри, „Аз посланието“, решаване на конфликти, брейнсторминг.

Първата среща във всяка група започна с представяне на програмата, целите и задачите на обучение. Чрез упражнения за запознаване – „Име“,

„Нарисувай и изиграй името си“, „Име и жест“, „Име акроним“, „Кой съм аз“, всеки участник разкрива себе си, без да стига до подробности. Групата изработва правила за работа и постери с очакванията на участниците от обучението. Целта е да се представи кратко, образно и конкретно това, което ще прави по време на срещите за развиване на социални умения.

С упражненията „Докосни партньора от кръга“, „Сиамски близнаци“, „Танц в кръг“ се цели да се преодолее стеснителността на учениците, да се отпуснат, да се създаде ведра атмосфера, да се разчупи ледът между участниците.

Резултатите от проведените упражнения за разчупване на леда показват, че у участниците намалява емоционалното напрежение. Те се чувстват по-освободени, което допринася за по-благоприятна адаптация в новата училищна среда.

Чрез техниката „асоциативен облак“ или „брейнсторминг“ учениците изясняват и дефинират понятието „общуване“. В процеса на работа по групи учениците ролево представят с мимики и жестове различни чувства. Те сами стигат до извода, че може да се общува с езика на тялото, осмислят силата на невербалното поведение. Чрез рисунка на „несъществуващо животно“ с определени инструкции учениците успяват да различат едностранното от двустранното общуване. Усвояват характеристиките на ефективното общуване, типове поведение при общуване и факторите за ефективна комуникация. Запознават се с видовете общуване. Всичко това допринася да се изградят умения за регулиране на потока на информация, улесняваща обратната връзка, емпатия, поощряване на взаимното доверие, ефективно разпределение на времето и активно слушане.

На следващата среща участниците в групата се запознават с принципите на общуване, посочени в „Голямата тайна на изкуството да общуваш“ от Дейл Карнеги, бариерите на общуване и „Петте златни правила за слушане“, посочени в труда на Алън и Барбара Пийз – „Изкуството на разговора“.

В процеса на работа учениците много добре се справят с интерактивната техника „Аз-посланието“ и задаване на отворени въпроси. Те се насочват към споделяне на чувствата си със съучениците в групата. Споделянето на чувствата в групата води до подобряване на взаимодействието помежду им и на микроклимата в групата. Те се сплотяват около общата цел да постигнат добри комуникативни умения.

При самооценка на постигнатите резултати 88% от участниците в групата установяват, че са усвоили всички условия за автентичност (истински чувства, конкретни събития, ефекти и причини), в отговорите при 10% се съдържат три от условията и само при 2% са спазени 2 условия. Тези резултати ги мотивират да участват пълноценно в следващите срещи. При анализа на резултатите в групата учениците споделят, че вече се

чувстват по-спокойни, не се срамуват да споделят чувствата си, смятат, че по този начин те не нанаяват отсрещната страна, близките си при възникнала ситуация. В групата се забелязва промяна. Това се потвърждава от скалата за самооценка на учениците. На твърдението „Мотивиран съм да дам най-доброто от себе си на всяко следващо занятие“ 67.23% дават много добра оценка, 29.27% дават добра оценка, 3.50% – задоволителна оценка; 64.50% се чувстват оценени от участниците в групата мн.добре, 28.3% са оценени добре и 7.2% задоволително; 88% чувстват, че имат мн.добри постижения в работата си и 12% –добри; за 83.6% усвояването на нови комуникативни умения е предизвикателно; 71.5% считат, че екипният дух се повишава, 83% споделят, че работата в група им доставя удовлетворение. По време на занятието 98.1% се посвещават изцяло на работата в групата, 1.9% – отчасти; 94.28% подкрепят изцяло целите на групата, а 5.72% понякога.

Оттук следва изводът: динамиката на развитие на групата нараства по време на работните срещи. Изграждат се умения за подобряване на самопознанието и самооценката, наблюдение и оценка на поведението на самия себе си и на други хора, даване на обратна връзка.

При изследване на агресията при учениците от VIII клас е използван тестът на Бъс-Дюрки. Данните в таблицата показват, че най-силно е изразена вербалната агресия (ВА) – 63.14%, следвана от АН (агресивно недоверие) – 57.88, и АР (агресивна раздразнителност) – 49.99%, и 46.05% от учениците изпитват вина след агресия (ВСА).

Склоност към агресия при учениците от VIII клас

Показатели	Брой ученици	ТА	ВА	ИА	ОП	АР	АН	РО	ВСА
Липса на агресия	76	35.2	6.57	40.78	52.63	17.10	13.5	28.9	15.78
До 50 %	76	43.42	32.89	32.89	40.78	32.89	28.00	34.2	38.15
Над 50%	76	21.05	63.14	25.75	6.57	49.89	57.88	35.98	46.05

Това явление можем да обясним с трудния преход на учениците от детството към зрелостта, в който период настъпват внезапни и бурни промени в организма на детето. Проблемите, които предизвиква тази възраст, се дължат на трудността да се прогнозира развитието и да се предвиди поведението. Факторите, които влияят върху проявите на агресия, са разнообразни. Преценката на намеренията на другите често е съпроводена с агресивно поведение. Младежите, попаднали в такава ситуация, гледат на света като враждебен, подозират гняв и агресия. Друг фактор е ценностната система на

индивида. Една и съща ситуация личностите възприемат по различен начин, за едни е агресивна, за други – нормална. Установяват се половите различия при проявата на агресивност. Наблюдава се по-голяма отмъстителност при младежите. Установява се връзка между агресията и чувството за вина след агресия. При агресивните ученици е ниска степента или напълно липсва угризение и чувство за вина, докато по-малко агресивните показват собствено неодобрение след обида или нараняване на друг човек. Един от най-важните фактори за възникването и развитието на агресията е семейството. Често родителите са модел на поведение за децата си.

Тези резултати ни насочиха да потърсим причините за това състояние.

С учениците от Ученическият парламент (УП) проведохме анкета сред учениците в училище. Извадката бе представителна. В нея участваха 114 ученици.

На въпроса **„Съществува ли агресията като проблем в училище?** 38.4% от учениците отговарят с „Да“ и 61.6 % смятат, че не съществува, което ни наведе на мисълта, че учениците не са запознати с видовете агресия и последиците от нея.

На следващия въпрос – **„Кои според Вас са причините за наличие на агресивно поведение сред съучениците Ви?** учениците имаха възможност да дадат няколко отговора. От участниците в анкетата 83.6% отговарят „на-трупаните дефицити от детството“, 60.4% отговарят „липсата на общуване с родителите“, 81.4 % отговарят „заетост на родителите“, 53.9% – „малкото време, отделено от родителите за децата“, 74.8% – „работа в чужбина“, 6.9% – „употреба на наркотици“, 50.6% – „липса на доверие у обкръжението“.

На въпроса **„Колко часа от свободното си време на ден разговаряте с родителите си?“** най-голям е дялът на учениците – 36.2%, които не разговарят с родителите си, следван от 22% – тези, които разговарят по 3 часа на ден с родителите си, 17.6% разговарят по 2 часа, 15.4% разговарят по 1 час, 8.8% разговарят по 4 часа.

Отговорите на този въпрос потвърждават, че голяма част от родителите не общуват с децата си и не познават техните проблеми. Причините можем да търсим не само в заетостта им, но и в социално-икономическото положение на родителите.

От отговорите на следващия въпрос става ясно, че 58.3% споделят проблемите си с родителите и 42.7% дават отговор „Не“.

На въпроса **„С кого най-често споделяте възнаруаващите Ви проблеми? Подредете ги по значимост, като на първо място поставите най-важния за вас човек, с когото можете да споделите“** на първо място учениците поставят приятелите си – 34.1%, на второ място поставят родителите си – 29.7%, на трета позиция поставят по-голям брат или сестра – 22%, и на четвърта позиция – 14.2% споделят със съучениците си.

От отговорите на въпросите в анкетната карта се изясняват причините за наличие на агресия и склонност към агресия.

Резултатите от изследването бяха обсъдени на работна среща в УП. Учениците предложиха, че могат да помогнат на съучениците си чрез подхода „От връстници за връстници“. За целта бяха обучени 10 екипа обучители от УП по теми, подходящи за справяне с проблема. През първия учебен срок в осмите и деветите класове се проведеха семинар-тренинги от обучителите в час на класа по следните теми: „Емоции. Видове емоции“, „Овластяване на емоциите“, „Стрес“, „Адаптация в новата училищна среда“, „Агресия. Видове агресия“, „Превенция на агресивно поведение и тормоза в училище“.

През втория учебен срок в VIII, IX и X клас се проведеха семинари по следните теми: „Рисково поведение“, „Превенция на зависимости“.

Ученическият парламент разработи и защити проект „ПГСУАУ „Ат. Буков“ – училище за толерантност“ по конкурсна сесия „Младите за Силистра 2015“, като целта на проекта бе да развие умения за равнопоставеност, толерантност, приемане на различията и запознаване на ученическата общност с правата и отговорностите на европейските младежи.

Идеята на Ученическия парламент е да се приложи нов подход за усвояване на знания и развиване на умения за толерантност, зачитане на човешките права, уважение на личността и приемане на различията без агресия сред учениците.

Учениците изработиха лого на проекта. Изработиха статuti и организираха конкурси за брошури на тема „Отговорни и толерантни навсякъде и във всичко“ и за есе, стихотворение и разказ на тема „Добрите думи са приятелство“.

Проведе се обучение с УП и ученици с проблеми в общуването. Участниците в обучението бяха поставени в различни ситуации чрез преживяване, ролеви игри чрез разыгриване на различни сценарии, дискусии и упражнения.

Целта на обучението бе осъзнаване на ролята на културата, възприятията, нагласите, ценностите и вярванията в развитието на личността и тяхното въздействие върху човешкото поведение. Осъзнаване на стереотипите по отношение на половете и тяхното влияние върху мисленето. Развитие на умения за толерантно поведение и емпатия към другостта. Културни различия.

Чрез играта „Познай кой съм“ учениците развиваха умения за личностна и групова идентификация.

В игрова ситуация и дискусия за откриване на стереотипно отношение към ролята на половете в учебното съдържание, при избора на професия, положение в обществото учениците успяха да анализират ролята на възприятия, нагласи, ценности и вярвания в развитието на личността и тяхното въздействие върху човешкото поведение.

При сравняване и оценка на въздействието на стереотипите, актове на алтруизъм, дискриминация и други поведения на отделни лица и групи те осъзнаха как личностните възприятия се развиват, променят и могат да доведат до конфликт.

С игровата ситуация „Културата Албатрос“ и последващата дискусия за анализиране на културните различия при определяне на ролите на половете учениците успяха да анализират ролята на културата/етноса при формиране на възприятия, нагласи, ценности и вярвания. Осмислиха културната обусловеност на личностните възприятия, подобриха уменията си за идентифициране на ситуации на потенциално напрежение между различни културни групи/етноси. Обучението се мултиплицира във всички класове по подхода „Връстници обучават връстници“.

При осъществяването на обратна връзка се установи, че учениците приемат 100% използването на подхода „Връстници обучават връстници“, 98.7 % изцяло са се посветили на проблема и работата в групата, 98,7% желаят часовете на класа да преминават по нетрадиционен начин, 96% от учениците желаят те да избират темите за дискусии в часа на класа и 88.2% смятат, че един час на класа седмично не е достатъчен за обсъждане на проблемите, които ги вълнуват, 100 % отговарят: „Тези обучения са важни за всеки човек“, „По-често да се провеждат такива обучения“.

От изложението можем да направим следните изводи.

– Приложената диагностика дава възможност да се установят учениците с проблеми в общуването.

– Изследването на агресията сред учениците ни насочва към формиране на групи за работа с проблемните ученици.

– Активното включване на учениците от УП в часа на класа води до повишаване на самооценката и мотивацията за участие в училищния живот.

– Използването на интерактивните методи и подхода „Връстници обучават връстници“ е ефективна форма на работа в часовете на класа.

– Мотивиране на родителите за участие в лектории за запознаване с проблемите и особеностите в личностното развитие на децата им.

ЛИТЕРАТУРА

Бижков, Г. (2009). *Педагогическа диагностика*. СУ „Св. Климент Охридски“.

Венедиков, Й. (1999). *Статистика, социология и още нещо*. С.

Вълчев, Р. (2004). *Интерактивни методи и групова работа в гражданското образование*. С. с.47 – 64, 120 – 135.

Дончева, Ю. (2010). *Методика за обучение на ученици за развитие на ключови социални компетенции*. С., с.22 – 24.

- Йорданова, М. (1996). *SOS приятели*. Послание.
- Карнеги, Д. (1999). *Как бързо и лесно да се научим да говорим пред публика*. Кибее, с.37 – 50.
- МОНТ. *Набор от психологически тестове, скали и въпросници по ПО*. С.1997, с. 8 – 20.
- Несторова-Герчева, Г. (1992). *Психологически проблеми на педагогическото общуване*. Вн, с.22 – 48.
- Пийз, Ал., Пийз, Б. (2009). *Изкуството на разговора*. Сиела, с., 22–30, 54 – 56.
- Розенберг, М. (2007). *Общуване без агресия*. Кръгозор, С., с. 29 – 47.
- Попов, Хр. (2007). *Човешката агресия*. С.,19 – 45.
- Стаматов, Р. (2006). *Психология на общуването*. Пловдив, Хермес, с.13 – 17, 26 – 40, 88 – 99, 191 – 198.

REFERENCES

- Bizhkov, G. (2009). *Pedagogicheska diagnostika*. SU „Sv. Kliment Ohridski“.
- Venedikov, Y. (1999). *Statistika, sotsiologiya i oshte neshto*. S.
- Valchev, R. (2004). *Interaktivni metodi i grupova rabota v Grazhdanskoto obrazovanie*. S. s.47 – 64, 120 – 135.
- Doncheva, Yu. (2010). *Metodika za obuchenie na uchenitsi za razvitie na klyuchovi sotsialni kompetentsii*. S., s.22 – 24.
- Yordanova, M. (1996). *SOS priyateli*. Poslanie.
- Karnegi, D. (1999). *Kak barzo i lesno da se nauchim da govorim pred publika*. Kibee., s.37 – 50.
- MONT. *Nabor ot psihologicheski testove, skali i vaprosnitsi po PO*. S.1997, s. 8 – 20.
- Nestorova-Gercheva, G. (1992). *Psihologicheski problemi na pedagogicheskoto obshtuvane*. Vn., s.22 – 48.
- Piyz, Al., Piyz, B. (2009). *Izkustvoto na razgovora*. Siela, s. 22 – 30, 54–56.
- Rozenberg, M. (2007). *Obshtuvane bez agresiya*. Kragozor, S., s. 29–47
- Popov, Hr. (2007). *Choveshkata agresiya*. S.,19 – 45.
- Stamatov, R. (2006). *Psihologiya na obshtuvaneto*. Plovdiv, Hermes, s.13 – 17, 26 – 40, 88 – 99, 191 – 198.

STUDENTS'S PARLIAMENT – A BRIDGE AGAINST VIOLENCE AT SCHOOL

Abstract. Aggression in adolescents in the learning environment has its reflection on parents and teachers. The aggressive behavior problem is a part of the problems of personal growth, which hinder the successful adaptation of students at school. This determines the need to study the individual characteristics of students, as well as their violent tendencies to clarify the reasons for aggression to the freshman students at beginning of each school year.

✉ **Mrs. Ivanka Lipcheva**

Vocational School of Business Management,
Administration and Services “Atanas Burov”
Silistra, Bulgaria

E-mail: economics_ss@abv.bg